

İŞĞALDAN AZAD EDİLMİŞ ZƏNGİLƏN RAYONU ƏRAZİSİNDƏ RADİOEKOLOJİ RİSKLƏRİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Famil Hübətov¹, Səttar Məmmədzadə¹, Gültəkin Aslanova¹, Fərhad Səmədov²

¹AMEA-nın Radiasiya Problemləri İnstitutu

²AR Fövqəladə Hallar Nazirliyi

Zəngilan rayonu qərbdə və şimal-qərbdə Ermənistan Respublikası, cənubda və cənub-şərqdə isə İran İslam Respublikası ilə həmsərhəddir. 27 il Ermənistan tərəfindən işğal altında saxlanılan Zəngilan rayonu ərazisinin bütün beynəlxalq norma və prinsiplər pozulmaqla amansızcasına istismarı nəticəsində ətraf mühit ciddi ekoloji təsirlərə və dəyişikliklərə uğramışdır. Rayon ərazisində məqsədyönlü dəyişikliklər edilməsi, təbii sərvətlərin talanması, müharibə dövründə müxtəlif təyinatlı silah, sursat və hərbi texnikalardan istifadə olunması nəticəsində ərazi müxtəlif növ çirklənmələrin təsirinə məruz qalmış, ekoloji tarazlığın pozulması ilə mövcud su mənbələrinin çirklənməsi üçün şərait yaranmışdır.

Bu tədqiqat işində işğaldan azad olunmuş Zəngilan rayonu ərazisində radioekoloji risklərin qiymətləndirilməsi üçün təhlükəsizlik təminatı olan məntəqələrdə radiasiya fonu ölçmələri icra olunmuş, Bəsitçay, Oxçuçay və Həkəri çaylarından su nümunələri götürülərək, su keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi üçün tədqiqatlar yerinə yetirilmişdir. Məlumdur ki, çay sistemlərində baş verən fiziki-kimyəvi proseslər su parametrlərindən asılı olaraq müxtəlif xarakterə malik olur. Odur ki, bu parametrlərin həm monitorinq, həm də elmi tədqiqatlar aparılması məqsədilə daimi nəzarətdə saxlanması əhəmiyyətli hesab oluna bilər. Eyni zamanda, tədqiq olunan çayların içməli su mənbəyi kimi istifadə potensialı onlarda kompleks analizlərin həyata keçirilməsini zəruri edən amillərdəndir.

Zəngilan rayonu ərazisində radioekoloji monitorinq zamanı qamma şüalanmanın ekspozisiya dozasının gücünün ölçülməsi İndetiFINDER-2 dozimetrspektrometr vasitəsilə həyata keçirilmişdir. Ölçmə işləri standart əməliyyat posedurunun tələbləri nəzərə alınmaqla icra olunmuş və müəyyən nəticələr əldə edilmişdir.